

Nr 6

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 februari 1960 (nr 22) om statlig krigsförsäkring, m. m.; given Stockholms slott den 17 december 1965.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 26 februari 1960 (nr 22) om statlig krigsförsäkring,

dels bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

Som ett led i beredskapsplaneringen föreslås att statens rätt att i krig och liknande krissituationer meddela återförsäkring får omfatta bl. a. verksamhetsgrenen allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring. Detta innebär att återförsäkringsområdet vidgas något samtidigt som det anpassas till de modernare redovisningsbestämmelser som numera gäller för försäkringsbolagen.

Vidare föreslås nya riktlinjer för de beredskapsavtal på återförsäkringsområdet som statens krigsförsäkringsnämnd avser att ingå med stöd av tidigare beslut av statsmakterna. Detta förslag är dels föranlett av det nys nämnda förslaget om vidgning av statens rätt att meddela återförsäkring, dels betingat av ett önskemål att kunna tillämpa en annan återförsäkringsmetod.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 26 februari 1960 (nr 22) om statlig
krigsförsäkring

Härigenom förordnas, *dels* att 2 § lagen den 26 februari 1960 om statlig krigsförsäkring¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att i 3 och 4 §§ samma lag orden »riksförsäkringsanstalten» och »anstalten» skola utbytas mot orden »riksförsäkringsverket» och »verket».

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Staten äger — — — — — till riket.

Staten må ock åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag meddela återförsäkring av försäkring, varom i första stycket förmåles, av transportförsäkring i övrigt samt av *brand-, maskin-, trafik- och ansvarighetsförsäkring*.

Staten må ock åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag meddela återförsäkring av försäkring, varom i första stycket förmåles, av transportförsäkring i övrigt, av *allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring samt av trafikförsäkring*.

Med avseende — — — — — äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit av trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1961:614.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 19 november 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *viss ändring i krigsförsäkringslagstiftningen, m. m.*, och anför.

Statens krigsförsäkringsnämnd har i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt *dels* att området för statlig återförsäkringsverksamhet under krig och liknande förhållanden vidgas, *dels* att Kungl. Maj:t hos riksdagen begär be- myndigande att uppdra åt nämnden att ingå s. k. beredskapsavtal för åter- försäkring i överensstämmelse med vissa, av nämnden närmare angivna rikt- linjer.

Över framställningen har efter remiss *yttranden* avgetts av försäkrings- inspektionen, sjöfartsstyrelsen, luftfartsstyrelsen, kommerskollegium, över- styrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, statens krigsskadenämnd, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Sjöassuradörernas för- ening och Sveriges allmänna exportförening.

Kommerskollegium har överlämnat *yttranden* från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Gävle samt från Sveriges industriförbund.

Gällande lagstiftning m. m.

Lagen den 26 februari 1960 (nr 22) om statlig krigsförsäkring (i det föl- jande benämnd krigsförsäkringslagen) är en beredskapslag, vars bestäm- melser kan tillämpas under vissa närmare angivna förutsättningar. När la- gen tillämpas avses att staten skall kunna träda in som försäkringsgivare i vissa fall.

Betingelserna för lagens tillämpning anges i 1 §. Kommer riket i krig, till- lämpas lagen automatiskt. Dessutom kan Kungl. Maj:t vid krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda för- hållanden förordna att bestämmelserna skall tillämpas. Sådant förordnande

1† Bihang till riksdagens protokoll 1966. 1 saml. Nr 6

skall underställas riksdagens prövning inom en månad eller, om riksdags-session inte pågår, inom en månad från början av nästkommande session, vid äventyr att förordnandet annars förfaller.

I 2 § första stycket (gällande lydelse se SFS 1961: 614) ges bestämmelser om statens rätt att meddela *direkt försäkring*. Sådan direkt försäkring får omfatta transport- och motorfordonsförsäkring mot *krigsrisk* och vissa andra därmed jämförliga risker såsom risk att egendom läggs under embargo eller uppbringas. Staten kan också meddela försäkring mot samma risker såvitt avser egendom som lagrats i utlandet för införsel till riket. Som framgår av tredje stycket skall lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal inte äga tillämpning på nu angivna försäkringsformer.

Enligt 2 § andra stycket har staten rätt att meddela *återförsäkring* åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag. Återförsäkring får avse dels sådan försäkring mot krigsrisk och jämförliga risker som nyss nämnts, dels försäkring av vissa civilrisker, nämligen transportförsäkring i övrigt samt brand-, maskin-, trafik- och ansvarighetsförsäkring.

Möjlighet för staten att meddela återförsäkring av brandförsäkring infördes redan i den tidigare gällande lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring. Detta skedde år 1954 (prop. 1954: 21, L¹U 6, rskr 70, SFS 1954: 166). År 1961 vidgades statens återförsäkringsmöjligheter att omfatta även maskinförsäkring, trafikförsäkring och ansvarighetsförsäkring (prop. 1961: 172, L²U 70, rskr 391, SFS 1961: 614).

I övrigt innehåller krigsförsäkringslagen bl. a. bestämmelser om olycksfallsförsäkring för personal, som tjänstgör på transportmedel.

Enligt 5 § kan Kungl. Maj:t meddela tillämpningsföreskrifter. Så har skett genom kungörelsen den 15 december 1961 (nr 615) med föreskrifter angående tillämpningen av lagen den 26 februari 1960 (nr 22) om statlig krigsförsäkring.

När krigsförsäkringslagens bestämmelser är i tillämpning handläggs och avgörs ärenden rörande den statliga försäkringsverksamheten av *statens krigsförsäkringsnämnd* (jfr prop. 1960: 3 s. 11, L²U 1, rskr 64). Nämnden har även till uppgift att vidta förberedelser för lagens tillämpning. Nämndens åligganden har reglerats ytterligare i nyss nämnda tillämpningsföreskrifter.

Staten är emellertid bunden av såväl direktförsäkrings- som återförsäkringsåtaganden avseende krigsförhållanden även utanför krigsförsäkringslagens ram. Det har nämligen, i fråga om sjöfarten, sedan länge ansetts viktigt ur beredskapssynpunkt att man redan på förhand har visshet om att fartyg och varor liksom befäl och besättning blir skyddade vid ett plötsligt krigsutbrott genom en av staten garanterad försäkring. Redan före det senaste kriget bemyndigades därför krigsförsäkringsnämnden att sluta vissa återförsäkringsavtal, bl. a. rörande kasko-, intresse- och varuförsäkring. Så-

dant återförsäkringsavtal, vanligen benämnt *krigsutbrottsavtal*, slöts år 1939 rörande kasko-, intresse- och varuförsäkring. Det upphörde att gälla i och med att krigsförsäkringen i dessa hänseenden övertogs av staten.

I samband med att den statliga krigsförsäkringsverksamheten efter kriget upphörde, bemyndigades krigsförsäkringsnämnden att träffa nytt avtal, avsett att ersätta 1939 års krigsutbrottsavtal (se prop. 1946: 338, SU 277, rskr 497). Detta avtal kom sedermera till stånd i december 1946 och skulle gälla fr. o. m. den 1 januari 1947. Enligt avtalet skulle staten i händelse av krig, ägnat att i väsentlig grad beröra svensk handel och sjöfart, automatiskt överta hela ansvaret för de av försäkringsgivaren tecknade krigsförsäkringarna med retroaktiv verkan från fientligheternas öppnande. Staten skulle enligt detta avtal vid krigsutbrott träda in som direkt försäkringsgivare.

Som ett led i krigsförsäkringsnämndens beredskapsplanläggning hemställde nämnden år 1961 hos Kungl. Maj:t om bemyndigande att vidta ändringar i 1946 års krigsutbrottsavtal och att komplettera detsamma. Nämndens hemställan bifölls av statsmakterna i stort sett (prop. 1961: 172, L²U 70, rskr 391). Nämnden har därefter, i enlighet med de riktlinjer som dragits upp i prop. 1961: 172, ingått nya krigsutbrottsavtal för transportförsäkring med flertalet svenska sjöassuradörer. Allteftersom avtalen kommit till stånd har 1946 års krigsutbrottsavtal upphört att gälla enligt särskild överenskommelse mellan nämnden och medkontrahenten. Även de nya krigsutbrottsavtalen kan träda i tillämpning automatiskt, nämligen vid öppnandet av fientligheter vilka betecknar utbrott av krig som är ägnat att i väsentlig grad beröra svenskt näringsliv. I avtalen räknas upp vissa krig som sålunda skall föranleda deras tillämpning. Vidare föreskrivs i avtalen att de skall träda i tillämpning om Kungl. Maj:t i anledning av annat krig än de uppräknade förordnar att 2 § krigsförsäkringslagen skall äga tillämpning.

Vid sidan av krigsutbrottsavtalen har krigsförsäkringsnämnden, med stöd av de riktlinjer som angavs åren 1954 och 1961 (prop. 1954: 21 s. 10, L¹U 6 s. 5, rskr 70 samt prop. 1961: 172 s. 18, L²U 70, rskr 391) träffat överenskommelser om övertagande av *civilrisker i återförsäkring*. Det gäller här dels sjö- och annan transportförsäkring av gods, dels försäkring av sjökasko (exklusive yachter), dels också protection- och indemnityrisker. Dessa överenskommelser skall, enligt särskild klausul i återförsäkringskontrakten, träda i tillämpning vid utbrott av ett krig, som är ägnat att i väsentlig grad beröra svenskt näringsliv och medföra avbrott av återförsäkringsförbindelser med utlandet. Det finns emellertid ytterligare en betingelse för att överenskommelserna skall träda i tillämpning, nämligen att de särskilda beredskapsavtal vilka träffats mellan berörda direktförsäkringsgivare inom den för beredskapsändamål bildade Svenska Transportförsäkringspoolen skall träda i tillämpning. Dessa beredskapsavtal avses träda i tillämpning

vid utbrott av ett krig, som är ägnat att medföra avbrott av återförsäkringsförbindelser med utlandet och då därjämte antingen Kungl. Maj:t i enlighet med beredskapskungörelsen den 3 juni 1960 (nr 515) förordnat om intagande av högsta beredskapsgraden eller krigsförsäkringsnämnden och poolen träffat överenskommelse om centralisering av sjö- och transportförsäkringsverksamheten i riket. Den exakta tidpunkt då avtalen i enlighet härmed skall anses ha trätt i tillämpning fastställs av nämnden.

Krigsförsäkringsnämndens framställning

Krigsförsäkringsnämndens framställning behandlar två särskilda frågor. Den första frågan avser ytterligare vidgning av statens rätt att meddela återförsäkring beträffande civilrisker till att omfatta allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring. Den andra frågan gäller rätten för Kungl. Maj:t att bemyndiga nämnden att ingå återförsäkringsavtal, s. k. beredskapsavtal, beträffande nyss nämnda försäkringsgrenar.

Statens rätt att meddela återförsäkring

Inledningsvis erinrar krigsförsäkringsnämnden om statens år 1961 lagfästa rätt att vid krig och liknande förhållanden meddela återförsäkring åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag bl. a. såvitt gäller brand-, maskin- och ansvarighetsförsäkring. Denna återförsäkring avser civilrisk. Nämnden har, påpekas det, haft ett flertal överläggningar med representanter för de försäkringsbolag som driver verksamhet på detta område. De överläggningar och utredningar som företagits i samband därmed har lett till en preliminär överenskommelse mellan parterna. Genom överenskommelsen har dragits upp riktlinjer för återförsäkringar i vad avser den återförsäkringsmetod och de avtalsförhållanden i övrigt som enligt nämndens uppfattning lämpligen bör tillämpas i statlig återförsäkringsverksamhet.

Krigsförsäkringsnämnden framhåller att den i överenskommelsen föreslagna lösningen inte torde ha täckning i gällande lag och dessutom avviker från de principförslag och uttalanden som utgjort grundval för riksdagens särskilda beslut i ämnet och Kungl. Maj:ts bemyndiganden i tidigare avgjorda avtalsfrågor inom nämndens beredskapsområde. Förevarande framställning från nämnden avses leda till att nämnden får möjlighet att träffa återförsäkringsavtal med försäkringsbolagens beredskapsorgan.

Krigsförsäkringsnämnden och försäkringsbolagen sägs ha under förberedelserna för de nu aktuella överenskommelserna beaktat den tolkning av 2 § tillämpningskungörelsen till krigsförsäkringslagen [motsvarar 3 § kungörelsen den 3 september 1939 (nr 596) med närmare föreskrifter angående tillämpningen av lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäk-

ring m. m. i dess lydelse efter ändringar, SFS 1939: 748 och 1943: 810] som gjorts i prop. 1954: 21 (s. 11). I enlighet därmed bör statlig återförsäkring av civila risker meddelas endast om de svenska försäkringsbolagen till följd av avbrott i utlandsförbindelserna inte kan få fullt betryggande återförsäkringar för sina förpliktelser i annan ordning. I syfte att tillgodose dessa krav genom åtgärder som står närmast till buds i en krigssituation, nämligen att först så långt det är möjligt utnyttja de svenska försäkringsbolagens sammanlagda täckningskapacitet har riksbolagen på skadeförsäkringsområdet bildat ett antal konsortier. De konsortier som nu fungerar som beredskapsorgan har grundats på erfarenheterna från andra världskriget och utvecklats med de tre då existerande s. k. krigskonsortierna för brandförsäkring som förebilder (jfr prop. 1959: 52 s. 14—15). Nämnden uppger att ett av dessa konsortier, »Återförsäkringskonsortium av år 1960», har företrätt försäkringsbolagen som förhandlingsorgan och avtalsslutande part i förhållande till nämnden. Nämnden sammanfattar konsortiets funktion såvitt gäller förevarande fråga på följande sätt.

Utländska försäkringsbolag driver i Sverige försäkringsrörelse genom sina generalagenter. Skulle krigsförhållanden medföra att förbindelserna mellan ett utländskt försäkringsbolag och dess generalagent i Sverige avbryts, kan det utländska bolagets affär i Sverige komma att övertas av konsortiet, sedan det utländska bolaget framställt begäran därom.

I ett läge då svenska försäkringsbolags återförsäkringsförbindelser med utländska försäkringsbolag på grund av krigsförhållanden avbrutits inträder konsortiet på därom gjord framställning i de utländska bolagens ställe såsom återförsäkringsgivare. Skulle en sådan krigssituation uppkomma att de svenska försäkringsbolagen finner sig nödsakade att i återförsäkring avge *hela* sitt försäkringsbestånd i de av konsortieavtalen berörda försäkringsgrenarna, övertas även detta av konsortiet.

Den affär som sålunda kan komma att övertas av konsortiet omfattar också utomlands belägen egendom. Den i det följande föreslagna statliga återförsäkringen berör emellertid endast den del av affären som avser i Sverige belägna risker samt svenska risker i utlandet.

Genomförs de av krigsförsäkringsnämndens framställning omfattade åtgärderna kommer, upplyser nämnden, konsortieavtalet att ändras, bl. a. såvitt avser definitionen av den rörelse avtalet omfattar. I samband härmed kommer konsortiet att få beteckningen »Återförsäkringskonsortium av år 1965».

Krigsförsäkringsnämnden framhåller i sin framställning att bland de i 2 § andra stycket krigsförsäkringslagen nämnda försäkringsgrenar som kan återförsäkras, brand-, maskin- och ansvarighetsförsäkringsgrenarna bildar en grupp för sig, i det att dessa tre grenar dels i koncessionshänseende vanligen återfinns i ett och samma bolag och dels enligt kungörelsen den 27 april 1962 (nr 118) angående försäkringsbolags balansräkning samt vinst- och förlusträkning (i det följande benämnd redovisningskungörelsen) ingår som delar — dock inte särredovisade — i verksamhetsgrenen »All-

män egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring». Nämnden tar därför upp frågan om återförsäkringsbehovet inom den angivna gruppen såsom en med hela verksamhetsgrenen sammanhängande angelägenhet. Till verksamhetsgrenen hör, uppger nämnden, enligt redovisningskungörelsen — utöver brand-, maskin- och ansvarighetsförsäkring — grenarna skogs-, vattenledningsskade-, glas-, husbocks-, stormskade-, inbrotts-, stöld- och rån-, garanti-, hagel- samt regnförsäkring. Dessutom ingår diverse småbranscher i verksamhetsgrenen.

Krigsförsäkringsnämnden anser det viktigt att hänsyn tas till de faktiska förhållandena på den svenska försäkringsmarknaden vid bedömandet av frågan vilka försäkringsgrenar som en statlig återförsäkring bör omfatta. Skadeförsäkringar tillhandahålls numera i betydande utsträckning i form av s. k. paketförsäkringar. Försäkringstagaren får därigenom på grundval av ett och samma avtal ett försäkringsskydd som är lämpat för hans speciella behov, t. ex. för hemmet, företaget, lantbruket eller bostadsfastigheten. Premier, skador och förvaltningskostnader för dessa försäkringar redovisas gemensamt i den större verksamhetsgrenen »Allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring» och splittras inte upp i de olika delbranscher som en paketförsäkring kan omfatta, heter det i nämndens framställning.

I fortsättningen påpekar krigsförsäkringsnämnden att redovisningsbestämmelserna enligt redovisningskungörelsen, som således anpassats till rådande praxis, fått sin nuvarande utformning efter den senaste ändringen av 2 § krigsförsäkringslagen. Därigenom har inträtt en ny situation, vilket enligt nämndens uppfattning bör inverka på den statliga återförsäkringens omfattning och komma till uttryck i krigsförsäkringslagen. Nämnden framhåller att en vidgning av återförsäkringsområdet till att omfatta hela verksamhetsgrenen »Allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring» inte medför någon egentlig riskökning för staten. Den statliga återförsäkringen, anförs det, kommer nämligen allttjämt huvudsakligen att avse sådana risker för vilka försäkringsbolagen redan nu kan få återförsäkringsskydd genom nämndens försorg. De större möjligheterna till återförsäkring anses i stället böra inverka på valet av återförsäkringsmetod, vilket kommer att beröras i det följande. Den begärda vidgningen av återförsäkringsområdet har från både nämndens och försäkringsbolagens synpunkt betraktats som ett nödvändigt led i en rationell utbyggnad av det samhällliga återförsäkringsskyddet, heter det i nämndens framställning.

Frågan om det statliga återförsäkringsskyddets omfattning har ytterligare aspekter. Krigsförsäkringsnämnden tar upp en sådan aspekt, nämligen frågan om svenska risker i utlandet. Nämnden upplyser att försäkringsinspektionen enligt sina tillämpningsföreskrifter till redovisningskungörelsen och lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse samlar in sär-

skilda uppgifter från försäkringsbolagen om svensk direkt tecknad affär med fullständig fördelning av intäkter och kostnader på alla i vinst- och förlusträkningen förekommande huvudrubriker. Även vid denna indelning utgör »Allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring» en särskild gren.

Försäkringsbolagen inordnar däremot, enligt krigsförsäkringsnämndens uppgift, vanligen i sina återförsäkringskontrakt under rubriken »svensk affär» även svenska risker utomlands. Med svenska risker utomlands avses sådana försäkringsobjekt som antingen ägs direkt av ett svenskt företag eller av ett lokalt företag som i sin tur är nära knutet till svenska intressen. Försäkringsbrev för svenska risker av detta slag utfärdas normalt av vederbörande bolags huvudkontor i Sverige. Premier och skador medräknas i sådana fall av praktiska skäl i bolagens redovisning av svensk direkt affär, och enligt nämndens upplysning har försäkringsinspektionen inte ansett sig ha anledning att ändra på detta förhållande.

För krigsförsäkringsnämnden utgör, påpekas det, försäkringsbolagens redovisningspraxis när det gäller svenska risker utomlands en komplikation. Nämnden och försäkringsbolagen är ense om att nämndens åtagande får omfatta endast risker som tillhör den svenska delen av återförsäkringskonsortiets affärer. Försäkringsbolagen behöver emellertid återförsäkringsskydd även för de svenska utlandsriskerna, framhåller nämnden. Om återförsäkring inte kan meddelas, synes bolagen i stället behöva skydda sig genom en klausul i försäkringsavtalen som innebär rätt att omedelbart häva avtalen i händelse av krig. Följden av en sådan klausul skulle enligt nämnden bli att den svenska exportindustrien skulle förlora intresset av att försäkra sina utlandsrisker i svenska bolag. Dessa risker utgör, anför nämnden, en försvinnande liten del av den verksamhet som redovisas som direkt affär i Sverige. Försäkringsobjekten utomlands är i allmänhet moderna, och nämndens återförsäkringsbestånd anses inte försämrats till sin kvalitet om dessa objekt inordnas däri. Det rör sig därför inte heller i dessa fall om någon nämnvärd riskökning för statens del, framhåller nämnden.

De bedömanden som i det föregående redovisats har, framgår det av krigsförsäkringsnämndens framställning, övertygat nämnden om att den statliga återförsäkringen skulle få den mest ändamålsenliga utformningen om den kunde bringas att omfatta hela verksamhetsgrenen »Allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring», dock med begränsning till i Sverige direkt tecknade försäkringar, inklusive svenska risker utomlands som redovisningsmässigt hänförs till denna försäkringsgrupp.

Beredskapsavtalet

Krigsförsäkringsnämnden framhåller att nämnden i tidigare sammanhang använt uttrycket »krigsutbrottsavtal» i fråga om avtal som rörde

nämndens automatiska inträdande som direkt försäkringsgivare i transportförsäkring mot krigsrisk men uttrycken »återförsäkringsavtal» eller »beredskapsavtal» i övriga sammanhang. Uttrycken har inte särskilt definierats. Enligt nämndens uppfattning finns det en väsentlig skillnad i betydelsen. Nämnden finner anledning erinra om att det i prop. 1961: 172 talas endast om bemyndiganden att teckna krigsutbrottsavtal även när det är fråga om återförsäkring av civilrisker. Nämnden önskar i dessa sammanhang närmare precisera betydelseskilnaderna. Enligt nämndens uppfattning bör uttrycket *krigsutbrottsavtal* användas endast i det fall avtalet utgör förberedelse till att staten skall som direkt försäkringsgivare automatiskt överta varje före krigsutbrottet tecknad och vid detsamma ännu löpande försäkring av visst slag mot krigsrisk och jämförliga risker. Uttrycket *beredskapsavtal* anser nämnden böra komma till användning i fråga om avtal som reglerar ett övertagande av återförsäkring av civila risker i fall då direktförsäkrarens normala återförsäkringsförbindelser med utlandet blir avbrutna. Ett sådant avbrott kan i vissa fall ske vid en senare tidpunkt än den som beskrivs i ett krigsutbrottsavtal, heter det vidare i nämndens framställning. Det statliga återförsäkringskydd som fordras vid avbrottet måste dock även i detta fall vara planerat i förväg och i form av ett godkänt avtal finnas i beredskap. Den avtalstyp som berörs av nämndens aktuella framställning är helt av karaktären beredskapsavtal.

Vid de överläggningar med återförsäkringskonsortiets representanter som ägt rum i krigsförsäkringsnämndens regi har efter hand vunnits klarhet beträffande de egenskaper som bör känneteckna det beredskapsavtal som nämnden skulle anse sig kunna överlämna till Kungl. Maj:t för vidare prövning. Bland de villkor som därvid förekommer skall här i korthet beröras valet av återförsäkringsmetod.

Krigsförsäkringsnämnden påpekar att det i förarbetena till 1954 och 1961 års lagändringar (prop. 1954: 21 s. 10 och prop. 1961: 172 s. 20) uttalats att staten borde medverka till »täckande av toppriskerna» under krigstid. Vid överläggningarna mellan återförsäkringskonsortiet och nämnden i frågan har man utgått från att dessa uttalanden närmast har syftat till att medge tillämpning av endera eller bådadera av de två metoderna för toppriskavtäckning som vanligen förekommer i rent kommersiella återförsäkringskontrakt, nämligen riskexcedent- resp. skadeexcedent- (»Excess of Loss»-) metoderna. Om dessa metoder anför nämnden.

Riskexcedentmetoden är den av de två nämnda metoderna som närmast svarar mot kravet att återförsäkringen skall »täcka toppriskerna». Vid planeringen av återförsäkringen bestämmer direktförsäkraren först det högsta försäkringsbelopp, »självbehållet», som han efter teknisk bedömning av risken anser sig kunna ansvara för å skilda slag av försäkringsobjekt. Vid tillämpningen av metoden måste därför särskild registrering ske av alla de

objekt vilkas försäkringsvärde överstiger självbehållet och således icke helt kan behållas »för egen räkning». Kvoten mellan det överskjutande beloppet och hela försäkringsvärdet utgör beräkningsunderlag för fördelningen av premier och skador mellan direktförsäkraren och återförsäkraren. Om den senares andel utgör t. ex. en tredjedel av hela försäkringsvärdet, erhåller han en tredjedel av nettopremien och deltar med en tredjedel av ersättningen i varje skada som träffat objektet, således även i fråga om sådan skada som underskrider gränsen för självbehållet.

Den kontorsmässiga fördelningen av ansvar, premier och skadekostnader utförs primärt hos direktförsäkraren, vilken också helt svarar för att skaderegleringen sker enligt god försäkringssed. Direktförsäkraren handhar sålunda huvuddelen av det administrativa arbetet, men även återförsäkraren belastas med detaljerat registrerings- och kontrollarbete.

Vid återförsäkring enligt *skadeexcedentmetoden* sker ingen detaljerad bedömning av reassuransbehovet för enskilda risker. Det direkttecknande bolaget bestämmer sig i stället för det högsta belopp som det vill betala per skadefall inom det försäkringsbestånd som skall återförsäkras. Vid tillämpningen av metoden står återförsäkringspremien i direkt relation till kända frekvenser och medelvärden av sådana skador som överskridit den av direktförsäkraren valda beloppsgränsen. Denna återförsäkringsmetod är relativt enkel att administrera. Däremot är den för en affärsuppgörelse erforderliga premiekalkylen mera komplicerad. Detta har samband med att de i kalkylen ingående riskantagandena måste avse ett skadeförlopp, som har stor utsträckning framåt i tiden.

Krigsförsäkringsnämnden säger sig ha funnit riskexcedentmetoden olämplig för krigsförhållanden, främst på grund av att den ställer alltför stora krav i fråga om administration och tillgång på personal som är erfaren i försäkringstekniskt avseende. För nämndens bedömande har vidare förelagat skilda förslag till lösning av återförsäkringsproblemet genom tillämpning av antingen en ren skadeexcedentmetod eller en kombinationsmetod med skadeexcedentteknik som huvudingrediens. De föreslagna metoderna har vid nämndens granskning med utgående från beredskapssynpunkter emellertid befunnits olämpliga för det avsedda ändamålet. Gemensamt för förslagen har sålunda varit att de vid den praktiska tillämpningen inte endast ger direktförsäkraren det avsedda katastrofskyddet utan dessutom i sig innefattar en möjlighet för denne att uppnå total rörelsevinst på återförsäkrarens bekostnad. Detta förhållande skulle nämligen kunna inträda i det fall att försäkringsbeståndet under löpande risktid visar låg frekvens av små och medelstora skador men hög frekvens av excess-skador, som ställer anspråk på betalning från återförsäkrarens sida. En sådan situation skulle kunna vara acceptabel under fred i ett rent kommersiellt kontraktsförhållande, som ger reassuradören möjlighet att efter hand erhålla täckning för en liden initialförlust. Nämnden har emellertid funnit att den vid en beredskapsplanering som tar sikte på eventualiteten av ett plötsligt inträdande och måhända snabbt övergående krig inte kan förorda ett statligt risktagande av nu angiven art.

Den enda kommersiellt tillämpade metod som i möjligaste mån fyller de ovan uppställda fordringarna och därmed har kunnat tjäna till förebild vid planeringen benämns »*Stop-Loss*»-metoden, framhåller krigsförsäkringsnämnden fortsättningsvis. Den fungerar så, att återförsäkraren helt eller delvis täcker den del av direktförsäkrarens totala skadekostnader under en given redovisningsperiod som överstiger ett visst i relation till premieintäkten ställt belopp. Återförsäkraren meddelar med andra ord försäkring mot risken att ett alltför stort underskott uppkommer i direktförsäkrarens rörelse. Tillämpad i den nu föreslagna återförsäkringen innebär metoden att statens åtagande aktualiseras först i den händelse ett extraordinärt underskott redovisas i den del av de svenska försäkringsbolagens rörelse — betraktad som en enhetlig affär inom ramen för konsortieavtalen — vilken kan avgränsas såsom mest i behov av riskskydd. Metoden måste anses principiellt riktig i förevarande sammanhang, bl. a. därför att den gör det möjligt att med stöd av kontrollerbara redovisningsuppgifter direkt relatera det statliga återförsäkringsskyddet till det direktförsäkrande kollektivets totala täckningskapacitet.

Krigsförsäkringsnämnden är för sin del övertygad om att den preliminärt överenskomna formen för och omfattningen av statligt återförsäkringsskydd, till alla delar avseende svenskt intresse, ger utrymme för en optimal riskutjämning inom gränserna för bolagens egna sammanlagda förmåga. Därigenom blir också statens risktagande mindre än vad som skulle ha varit fallet vid tillämpning av andra tänkbara metoder, heter det i nämndens framställning.

Slutligen anför krigsförsäkringsnämnden att den version av *Stop-Loss*-metoden som nämnden förordar har anpassats till de särskilda förhållanden som kan förväntas råda vid en eventuell tillämpning i praktiken. Sålunda har man med hänsyn till beredskapskraven och avtalsförhållandenas säregna karaktär ansett sig på flera punkter böra frångå de kommersiellt betonade riktlinjer som präglar motsvarande avtalstyp under fred. Det har t. ex. befunnits lämpligt att utarbeta särskilda regler som tillgodoser bolagens behov av likvida medel vid reglering av excess-skador under löpande redovisningsperiod.

Remissyttrandena

Krigsförsäkringsnämndens framställning lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap framhåller vikten av att ett tillfredsställande försäkringsskydd kan upprätthållas för att trygga folkförsörjningen och näringslivets behöriga fortgång vid krigsförhållanden. Från beredskapssynpunkt är det därför angeläget att redan i fredstider vidta åtgärder som i möjlig mån garanterar att det utan avbrott kommer att

finnas försäkringsskydd för sådana risker vilkas täckning är av väsentlig betydelse för försvarsberedskapen och näringslivet. Genom tecknande av beredskapsavtal enligt krigsförsäkringsnämndens förslag bör enligt överstyrelsens mening skapas tillräckliga garantier för att försäkringsbolagen i fall då bolagens normala återförsäkringsförbindelser med utlandet blivit avbrutna skall få ett tillfredsställande återförsäkringsskydd genom statens medverkan.

Svenska försäkringsbolags riksförbund och Sjöassuradörernas förening tillstyrker att frågan om de försäkringsgrenar som en statlig återförsäkring bör omfatta löses så som krigsförsäkringsnämnden föreslagit. Den föreslagna utvidgningen av återförsäkringsskyddet, som närmast är betingad av strukturförändringen på skadeförsäkringsområdet, innebär inte bara en formell anpassning till gällande redovisningsbestämmelser utan kan också ses som en förbättring av bolagens möjligheter att under krigstid fullfölja träffade försäkringsavtal med den utformning dessa numera regelmässigt erhållit.

Krigsskadenämnden, som förutsätter att den statliga återförsäkringen inte kommer att avse skador på sådan egendom som omfattas av det statliga krigsskadeskyddet, anser det ändamålsenligt att riksdagens medgivande utverkas till att krigsförsäkringsnämnden bemyndigas att i förväg — med verkan tidigast från det krigsförsäkringslagen träder i tillämpning — ingå även andra beredskapsavtal på krigsförsäkringsområdet än sådana, som avser att staten automatiskt skall inträda såsom försäkringsgivare vid utbrott av ett krig som är ägnat att i väsentlig grad beröra svenskt näringsliv.

Departementschefen

På försäkringsområdet finns särskilda bestämmelser för det fall att riket kommer i krig eller att liknande krisartade situationer uppstår. Försäkringsbolagens utländska försäkringsförbindelser kan i sådana situationer bli avbrutna, och det är därför en bärande tanke bakom dessa bestämmelser att statligt försäkringsskydd skall kunna lämnas åt intressen som är av väsentlig betydelse för folkförsörjningen eller näringslivet.

Huvudreglerna finns upptagna i krigsförsäkringslagen. Enligt denna lag kan staten när lagen äger tillämpning meddela *dels* direkt försäkring mot krigsrisk o. d. på vissa områden, framför allt inom transportförsäkringsområdet, *dels* återförsäkring bl. a. av brand-, maskin-, trafik- och ansvarighetsförsäkring. När det gäller sistnämnda försäkringsgrenar avses återförsäkringsskyddet få omfatta endast civilrisker. Lagen tillämpas automatiskt om Sverige kommer i krig men efter förordnande av Kungl. Maj:t vid krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Kungl. Maj:ts förordnande skall underställas riksdagen för att bli giltigt.

På sjöfartsområdet har det ansetts angeläget att skapa garantier för att

löpande krigsförsäkringsskydd inte avbryts genom ett krigsutbrott. Det finns därför på detta område särskilda avtal, s. k. krigsutbrottsavtal, enligt vilka staten under vissa förhållanden, som närmare angetts i avtalen, automatiskt övertar ansvaret för hela den krigsrisk avseende svenska intressen som är täckt av vederbörande försäkringsbolag genom då löpande, direkt tecknade transportförsäkringar. Även andra intressen omfattas av krigsutbrottsavtalen, så t. ex. nybyggnad på svenskt varv och egendom som lagrats i utlandet för införsel till riket. Krigsutbrottsavtalen omfattar de försäkringsområden som staten kan täcka genom meddelande av försäkring enligt 2 § krigsförsäkringslagen men utgör ett därutöver gående åtagande såtillvida, att statens skyldigheter enligt avtalen kan automatiskt inträda även innan förordnande meddelats att krigsförsäkringslagen skall äga tillämpning.

Vidare förekommer andra avtal enligt vilka staten åtagit sig försäkringsansvar under förhållanden, som inte direkt anknyter till förutsättningarna för krigsförsäkringslagens tillämpning. Det gäller här återförsäkring av civilrisker i vissa speciella försäkringsgrenar, som till omfattningen faller under 2 § andra stycket krigsförsäkringslagen. Även i dessa fall är det beredskapskäl som föranlett avtalens tillkomst. Emellertid torde, såsom tillämpningsklausulen utformats i avtalen, dessa s. k. beredskapsavtal i praktiken inte komma i tillämpning innan krigsförsäkringslagen kommit i tillämpning.

Under krigsförsäkringsnämndens beredskapsarbete har, såsom framgår av redogörelsen för nämndens framställning, nämnden funnit anledning att hemställa om ändring av krigsförsäkringslagen samt om möjlighet för Kungl. Maj:t att bemyndiga nämnden att ingå visst slag av beredskapsavtal. Nämndens framställning har inte föranlett erinringar under remissbehandlingen.

Ändringen av krigsförsäkringslagen avser vidgning av statens rätt att meddela återförsäkring. Denna rätt omfattar nu — såvitt avser civilrisker — transportförsäkring samt brand-, maskin-, trafik- och ansvarighetsförsäkring. Enligt krigsförsäkringsnämndens förslag bör återförsäkring kunna meddelas, förutom av transport- och trafikförsäkring, även av allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring. Verksamhetsgrenen allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring föreslås få omfatta de försäkringsgrenar som f. n. hänförs dit i nu gällande redovisningskungörelse. Till verksamhetsgrenen räknas, enligt nämnda kungörelse, vid sidan av brand-, maskin- och ansvarighetsförsäkring även skogs-, vattenlednings-, glas-, husbocks-, storm-, hagel-, atom-, garanti-, inbrotts-, stöld- och rån-, smycke- och diverse- samt rättsskyddsförsäkring. Vidare kommer återförsäkringsskyddet att omfatta sådan resgodsförsäkring som inte innefattas under redovisningskategorien transportförsäkring.

Den av nämnden föreslagna utvidgningen kommer såsom framgår av det nyss anförda att utöver de försäkringsgrenar som nämnden uttryckligen angett i sin framställning omfatta också atomförsäkring. Enligt vad jag inhämtat från nämnden finns f. n. behov av att låta det statliga återförsäkringsskyddet omfatta även sistnämnda försäkringsgren.

Krigsförsäkringsnämndens förslag om ändring i krigsförsäkringslagen har godtagits vid remissbehandlingen. Även jag anser att möjligheterna för staten att meddela återförsäkring enligt krigsförsäkringslagen skall förutom redan upptagna verksamhetsgrenar omfatta allmän egendoms-, inkomst- och ansvarighetsförsäkring. Den statliga återförsäkringens omfattning bör dock f. n. begränsas till de försäkringsgrenar som faller inom denna verksamhetskategori enligt nu gällande redovisningsbestämmelser. Om sålunda ytterligare försäkringsgrenar i framtiden förs in under samma kategoribeteckning bör riksdagens samtycke inhämtas för tillämpning av krigsförsäkringslagen på dem.

Krigsförsäkringsnämnden uppehåller sig i sin framställning vid frågan om återförsäkringsskydd för svenska risker i utlandet. Även i detta sammanhang avses enbart civilrisker. Nämnden anger starka skäl för att även dessa risker skall få omfattas av skyddet. Redan gällande bestämmelser torde — på grund av att lagtexten inte innehåller någon inskränkning i detta avseende — innebära rätt för Kungl. Maj:t att meddela återförsäkring även för svenska intressen i utlandet. Frågan har emellertid inte varit aktuell på området för brand-, maskin- eller ansvarighetsförsäkring, eftersom nämnden hittills inte träffat några sådana avtal. Jag hyser i likhet med nämnden den uppfattningen att återförsäkringsskyddet bör få omfatta även svenska risker i utlandet. Ett av de skäl som nämnden anfört härtill är dock inte fullt lika bärande som de övriga, nämligen att försäkringsobjekten i allmänhet skulle vara moderna och att objektens inordnande i nämndens återförsäkringsbestånd inte kan anses försämra dettas kvalitet. När det gäller försäkringsobjekt i utlandet måste man förutsätta möjligheten av stora variationer i beståndet, framför allt under olika tidsperioder. Det bör därför åligga nämnden att följa utvecklingen av den svenska försäkringsverksamheten på detta område med stor uppmärksamhet.

Beträffande krigsförsäkringsnämndens hemställan att Kungl. Maj:t skall skaffa sig möjlighet att bemyndiga nämnden att ingå vissa beredskapsavtal vill jag understryka vikten av att staten i görlig mån söker skapa garantier för att inte plötsligt inträdande krigssituationer medför försäkringsavbrott på områden av särskild betydelse för folkförsörjningen och näringslivet. Ansvaret härför vilar närmast på krigsförsäkringsnämnden, som i detta syfte upprättat och alltjämt förbereder upprättandet av särskilda avtal.

Den fråga rörande beredskapsavtalen som krigsförsäkringsnämnden nu tagit upp gäller valet av återförsäkringsmetod. Enligt riksdagens tidigare

beslut skall statens återförsäkringsverksamhet enligt lagen om statlig krigsförsäkring avse »täckande av topprisker», vilket enligt nämndens mening närmast motsvarar de s. k. riskexcedent- och skadeexcedentmetoderna för återförsäkring. Nämnden anser, som utvecklats närmare i det föregående, att den s. k. Stop-Loss-metoden bör användas i stället. Syftet med denna metod är i stort sett att återförsäkringsskyddet skall täcka risken för att ett alltför stort underskott uppkommer i direktförsäkringsgivarens rörelse. Jag ansluter mig helt till nämndens uppfattning i detta avseende.

Jag förordar alltså att beredskapsavtal skall ingås enligt de riktlinjer krigsförsäkringsnämnden föreslagit. Detta kräver riksdagens medgivande.

Krigsförsäkringsnämnden har upprättat ett förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § krigsförsäkringslagen i enlighet med nämndens tidigare redovisade uppfattning. Jag anser att förslaget bör godtas. Samtidigt bör uttrycket »riksförsäkringsanstalten», som f. n. förekommer i 3 och 4 §§, utbytas mot ordet »riksförsäkringsverket» (jfr SFS 1961: 263). De sålunda föreslagna författningsändringarna ha lett till ett inom departementet upprättat förslag till lag angående ändring i krigsförsäkringslagen. Förslaget torde få fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*¹.

Den föreslagna ändringen bör träda i kraft omedelbart efter det att lagen därom utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Föredragande departementschefen hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslaget måtte för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet.

Jan-Erik Torsell

¹ Bilagan har uteslutits här. Frånsett några redaktionella jämkningar är den likalydande med den bilaga som är fogad vid propositionen.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 3 december 1965.

Närvarande:

f. d. justitierådet	LIND,
justitierådet	Y. SÖDERLUND,
regeringsrådet	ÅBJÖRNSSON,
justitierådet	BRUNNBERG.

Enligt lagrådet den 26 november 1965 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 19 november 1965, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 26 februari 1960 (nr 22) om statlig krigsförsäkring*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av kanslirådet G. Wahlgren.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Stig Granqvist

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 17 de-
cember 1965.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 3 december 1965 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 19 november 1965 remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 26 februari 1960 (nr 22) om statlig krigsförsäkring*.

Föredraganden anför.

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran. Det torde efter vissa mindre jämkningar av redaktionell karaktär få föreläggas riksdagen för antagande.

Föredraganden hemställer härefter att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå 1966 års riksdag att

dels antaga lagförslaget med de nyss angivna jämkningarna,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att uppdraga åt statens krigsförsäkringsnämnd att ingå beredskapsavtal i överensstämmelse med vad som anges i statsrådsprotokollet den 19 november 1965.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bo Josephson